

DOI : 10.33274/2079-4762-2022-51-1-66-76

JEL : O15, I 21

УДК УДК 005.8

Шмиголь Н. М.,**д-р екон. наук,****професор****Єлісєєв Є. Ю.,****аспірант**

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

e-mail: nadezdash@ua.fm

e-mail: yelisieiev98@gmail.com

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ШАХОВОГО СПОРТУ

UDC 005.8

Shmygol N. M.,**Grand PhD in Economic****Sciences, Professor****Yelisieiev Ye. Yu.,****PhD student**

National University «Zaporizhzhia Polytechnic»,

Zaporizhzhia, Ukraine

e-mail: nadezdash@ua.fm

e-mail: yelisieiev98@gmail.com

CHESS DEVELOPMENT MANAGEMENT

Мета. Визначення шахів як особливого виду спорту, дослідження розвитку шахового спорту в Україні та світі, аналіз організації управління шаховим спортом в Україні оцінювання якості менеджменту Дніпропетровської обласної федерації шахів задля розвитку шахового спорту.

Методи. У ході проведеного дослідження використано сукупність наукових методів: методи наукового узагальнення, порівняння, метод експертних оцінок; графічні та табличні прийоми. використані інформаційно-аналітичні продукти.

Результати. Розглянуто теоретичні аспекти сутності поняття спортивного менеджменту, специфіку шахів як виду спорту, обґрунтовано, що шахи є специфічним видом, який здійснюється в формі інтелектуального єдиноборства та належить до п'ятої групи видів спорту: абстрактно-ігрових. Система тренувань шахістів має складатися з фізичної, технічної, тактичної, психологічної, інформаційної та інтелектуальної підготовки. Розвиток шахового спорту тісно пов'язаний із розвитком ІТ-технологій, що робить навчання шахам зручнішим, та більш ефективним. Персональний комп'ютер з встановленими шаховими інформаційно-пошуковими системами, програмами, електронними базами і ресурсами Інтернет має функції штучного помічника тренера. Після проведення дослідження сутності поняття спортивного менеджменту встановлено, що це одночасно і галузь людських знань, і сфера прийняття управлінських рішень, і категорія людей, об'єднаних в економічній конкурентоспроможній системі для управління спортивною організацією. Спортивний менеджмент в умовах глобалізації направлений на командну спортивну роботу, потребує від спортсменів координаційних дій і кооперації та реалізується у залежності від диференціальних проблем спорту. Об'єктом спортивного менеджменту є сукупність організацій фізкультурно-спортивної спрямованості країни (спортивних шкіл, спортивних клубів, команд, стадіонів, спортивно-оздоровчих центрів, тощо) Продуктом діяльності спортивно-оздоровчих центрів є виробництво фізкультурно-спортивних послуг, тобто організовані форми спортивних занять, що потребує удосконалення управління спортом, включаючи програми спортивного тренування, спортивні акції тощо

Ключові слова: спортивний менеджмент, шаховий спорт, управління розвитком, експертне оцінювання, якість менеджменту.

Постановка проблеми. Основи системи фізичного виховання були закладені ще у Стародавній Греції. Система освіти передбачала всебічний розвиток особистості, що складалася з трьох компонентів — інтелектуальної, музичної та фізичної.

На сьогодні в Україні дедалі більше постає питання погіршення стану здоров'я людини, на який впливають негативні соціальні фактори — незбалансоване харчування, незадовільні побутові умови життя, алкоголізм, наркоманія та екологічні — незадовільна

© Н. М. Шмиголь, Є. Ю. Єлісєєв, 2022

якість питної води, повітря. Незадовільний стан здоров'я населення обумовлює значні втрати для вітчизняної економіки. Все це негативно впливає також і на демографічну ситуацію в країні та загрожує гуманітарній безпеці України.

Тому перед державою постають задачі щодо розробки стратегії з метою покращення фізичного, психічного, духовного здоров'я населення, що призведе до його соціального добробуту. Тому розвиток фізичної культури і спорту має велике значення. Актуальним залишається питання ефективного управління дитячим, масовим та спортом вищих досягнень. Питанням спортивного менеджменту займалися багато вітчизняних та закордонних вчених, зокрема В. Є. Білогур, Ч. А. Боваев, М. А. Вершинин, Л. П. Матвеев, Ф. П. Суслов тощо.

Спортивний менеджмент тісно пов'язаний з пізнанням закономірностей функціонування соціального розвитку фізкультурно-спортивних явищ в суспільстві і вироблення цілеспрямованого ефективного управління всіма спортивними процесами в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

На сьогодні спорт розвиває таланти людини і сприяє підготовці особистості до різних видів корисної діяльності, завдяки чому є повноправною компонентою соціального життя суспільства.

У загальній теорії спорту та у системі підготовки спортсменів багато різноманітних визначень поняття «спорт». Але й досі в теорії і практиці наукових досліджень не вдалося ввести єдине науково обґрунтоване поняття спорту.

На думку одних вчених, спорт є видом виховної діяльності, що спрямована на максимальне вдосконалення здібностей людини, які реалізуються в обраному виді змагальної діяльності [1]. Інші фахівці зі спортивного менеджменту підкреслюють, що спорт є многогранним суспільним явищем, важливим засобом етичного і естетичного виховання, задоволення духовних запитів суспільства [2].

У світі активно розвивається близько 200 окремих видів спорту, кожен з яких характеризується своїм предметом змагань, складом дій, способами ведення боротьби і правилами змагань; з них близько 150 видів спорту розвивається на загальноукраїнському рівні [3]. До-

слідник сфери фізичного виховання та спорту Л. П. Матвеев структурував всі види спорту за шістьма типологічними групами, в одну з яких потрапили абстрактно-ігрові види спорту, результат яких визначається не руховою активністю спортсмена, а абстрактно-логічним вирашем у суперника. До цієї групи належать і шахи [4].

Шахи це стратегічна гра на спеціальній дошці, що має назву шахівниці й поділена на 64 світлі та темні клітини (поля), між 16 світлими (білими) і 16 темними (чорними) фігурами за встановленими для них правилами пересування [5]. У цю гру грають приблизно 600 мільйонів людей по всьому світу.

Мета статті — визначення шахів як особливого виду спорту, дослідження розвитку шахового спорту в Україні та світі, аналіз організації управління шаховим спортом в Україні оцінювання якості менеджменту Дніпропетровської обласної федерації шахів задля розвитку шахового спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Шахи як вид спорту офіційно визнаний більш ніж у 100 країнах, причому в Великобританії це сталося лише у 2006 році, а Міжнародний олімпійський комітет визнав шахи спортом лише у 1999 році, але так і не включив в олімпійську програму. З початку двадцятого століття йдуть невгамовні дискусії як серед самих шахістів так і серед вчених на тему, вважаються чи ні шахи видом спорту.

Із наведених вище визначень поняття спорт, процитуємо найбільш притаманні, на нашу думку, шаховому спорту поняття: спорт — це організована за певними правилами діяльність людей, що складається в зіставленні їх фізичних та / або інтелектуальних здібностей, а також підготовка до цієї діяльності та міжособистісні відносини, що виникають в її процесі. Як показав ретроспективний аналіз праць з досліджень з шахового спорту, єдиного науково-обґрунтованого поняття «шаховий спорт» досі не сформульовано. Представлені в наукових роботах дослідження показують, що шахи є багатогранним суспільним явищем з високим евристичним потенціалом, що виявляється в різних сферах діяльності. Можна виокремити 10 основних ознак, які дозволяють стверджувати, що шахи — це спорт:

1. Конкурентний. Мета гри в шахи — перемогти. Шахи включають в себе невпинну боротьбу проти опонента. Ймовірно, немає

такої спортивної діяльності, в якій двоє людей були б залучені в конкурентну боротьбу такої інтенсивності протягом тривалого періоду часу. (навіть секундна втрата концентрації і раптово хороша позиція перетворюються в програшну [6].

2. Багата історія. Чемпіонат світу проводиться з 1886 року. Шахові змагання існують на всіх рівнях: в школах, університетах, округах, містах, в Європі, в світі тощо.

3. Фізична підготовка. Оптимальний психічний стан вимагає хорошої фізичної підготовки. Гравці повинні бути повністю зосередженими в період до семи годин. У міру наростання стресу й напруги підвищується кров'яний тиск, пульс і частота дихання. Тому у команді претендентів на чемпіонство світу завжди є дієтологи і тренери з фітнесу.

4. Кодекс поведінки. Гравці караються за неспортивну поведінку, наприклад, за відмову потиснути руку своєму противнику. Потенційний обман сприймається всерйоз. Мобільні телефони заборонені. Гравці не можуть залишати ігрову зону. Існує, як і в інших видах спорту, антидопінгова політика.

5. Олімпійське визнання. Шахи були визнані спортом Міжнародним олімпійським комітетом з 2000 року. Це була подія на Азіатських іграх в 2006 році в Досі і ще раз в Гуанчжоу в 2010 році. Шаховий спорт розглядається для включення в Панамериканські ігри. Токіо готує заявки на літні Олімпійські ігри 2020 року і запросив шахи і бридж подати заявку на включення. Росія намагається вивести шахи на зимову олімпіаду.

6. Європейське визнання. Шахи визнані спортом у 24 з 28 країн-членів Європейського Союзу. Виняток становлять Великобританія, Ірландія, Бельгія і Швеція. У Швеції, ймовірно, шахи будуть офіційно включені до спорту з 2020 року. Підтримку надала шведська організація спортивних тренерів, яка захоплюється ментальною дисципліною шахів.

7. Глобальна гра. В шахи грають по всьому світу, незалежно від віку, раси, статі, доходу або мови. Люди з обмеженими фізичними можливостями теж грають у шахи.

8. Ментальна складова. Всі види спорту мають розумову складову. В кінцевому підсумку змагальні види спорту можуть бути визначені як стратегічні ігри, що відрізняються тільки своїм фізичним проявом. Коментатори схильні до порівнянь: керлінг = шахи на

льоду; шари = шахи на траві; снукер = шахи з м'ячами і тощо.

9. Національна нагорода. Чемпіони світу з шахів перемогли в своїх національних номінаціях «Спортсмен року», серед яких Магнус Карлсен (Норвегія), Віші Ананд (Індія) і Веселін Топалов (Болгарія).

10. Система рейтингу гравців. Система рейтингу гравців. Була розроблена для шахів в 1960 році і прийнята у багатьох інших видах спорту, включаючи американський футбол, бейсбол, баскетбол, хокей, корфбол, регбі та гольф.

Шахи, як вид спорту, це, в першу чергу, активна розумова діяльність, що протікає в умовах єдиноборства двох інтелектів. Рухова діяльність не грає вирішальної ролі в цьому виді спорту.

Ця особливість шахів впливає і на систему підготовки, в якій, на відміну від інших видів спорту, центральне місце займає професійна шахова підготовка, а фізична підготовка вирішує лише завдання загального характеру, наприклад, на розвиток загальної витривалості.

На нашу думку, основним сенсом шахів як виду спорту є активна розумова діяльність в формі інтелектуального єдиноборства, здатність оперувати уявними просторовими образами і схемами, гармонійно використовуючи компоненти науки, мистецтва і абстрактно-логічної гри. Систему спортивної підготовки у шахах подано у табл. 1.

В даний час інформаційна підготовка в шахах на будь-якому етапі спортивної підготовки є основним детермінуючим фактором, і саме цим обумовлено відмінність шахів як виду спорту. Різко зросло значення інформаційної підготовки, що використовується в навчанні шахістів навіть на початкових етапах тренувань, а на етапах спортивного вдосконалення і вищої спортивної майстерності вона стає ключовою. Тренери з шахів, які проводять шахові навчання, повинні мати високий ступінь сформованості навчальних, підготовчих інформаційних та комунікативних компетенцій. Додатковим фактором розвитку шахового спорту є ефективно розвивається в даний час дистанційна форма тренувань шахістів, відбуваються за допомогою комунікативних систем та онлайн ресурсів.

Персональний комп'ютер з встановленими шаховими інформаційно-пошукови-

Система спортивної підготовки в шахах (розроблено автором)

Система змагань	Система тренувань	Система чинників, що підвищують ефективність тренувальної та змагальної діяльності
Уніфікація складу дій, способів виконання та оцінки вправ	Фізична підготовка	Підготовка кадрів та відбір спортсменів
	Спортивно-технічна підготовка	Науково-методологічне забезпечення
Регламент поведінки спортсменів, суддів. Правила проведення змагань	Спортивно-тактична підготовка	Медико-біологічне забезпечення
	Психологічна підготовка	Матеріально-технічне забезпечення
	Інформаційна підготовка	Фінансування
Календар змагань	Інтелектуальний розвиток	Організаційно-управлінські фактори
		Фактори зовнішнього середовища

ми системами, комп'ютерними програмами, електронними базами і ресурсами Інтернет має функції штучного помічника тренера. Оптиміальне використання цих функцій дозволяє підвищити ефективність тренування до 80%. Система тренувань має складатися з фізичної, технічної, тактичної, психологічної, інформаційної та інтелектуальної підготовки.

У шахах, також як і в інших видах спорту, існує проблема використання допінгу під час змагань. В якості допінгу можуть слугувати фармакологічні препарати, методи і процедури, які використовуються з метою стимуляції фізичної і психічної працездатності. У шаховому спорті у зв'язку з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій допінг представлений у вигляді достовірних встановлених випадків шахрайства за допомогою використання під час змагань комп'ютерних підказок — «чітерства». Цей термін означає застосування спеціальних технічних засобів для підвищення ефективності ігрових дій в режимі реального часу. У 2014 році Міжнародна Шахова Федерація затвердила античітерські правила, зробивши систему стандартної, підвищеної і максимального захисту гравців під час шахових турнірів. Однак на чемпіонаті Європи серед жінок 2015 році відбувся скандал з румунською шахісткою Міхаелою Санду, яку 15 учасниць турніру звинуватили в «чітерстві». Шахістка стартувала п'ятьма рядовими перемогами. Потім оргкомітет турніру зробив затримку онлайн трансляцій її наступних п'яти партій, і всі вони закінчилися поразкою спортсменки.

На сьогодні в Україні актуальними є проблеми управління та організації діяльності у

сфері фізичної культури, зокрема спортивних федерацій, що свідчить про зростання інтересу до фізичної культури і спорту. У спортивному менеджменті поняття «організація» є ключовим. Організація означає соціальну систему, свідомо координувальну діяльність двох і більше людей задля досягнення поставленої мети. Менеджмент, як правило, пов'язаний зі складними організаціями, що мають певний набір взаємопов'язаних завдань і багатофункціональну діяльність. Будь-яка фізкультурно-спортивна організація має певну структуру, обумовлену специфікою того чи іншого виду спорту, а також специфікою конкретної управлінської діяльності [7].

Спортивні менеджери бувають різного рівня і вирішують різні завдання. Так, менеджерів спорту, як правило, прийнято поділяти на три групи [8]:

— стратегічний рівень (top manager) — керівники олімпійських комітетів, директора спортивних споруд, президенти спортивних федерацій, клубів, асоціації та т. п.;

— тактичний рівень (middle manager) — керівники та начальники підрозділів, управлінь, департаментів, відділів тощо;

— виконавський рівень (entry manager) — адміністратори, тренери-викладачі, начальники команд, фахівці з фізичної культури і спорту, інструктори зі спорту, медичний персонал, психологи тощо.

За видами професійної діяльності спортивних менеджерів поділяють на генеральних менеджерів, менеджерів-маркетологів, менеджерів по персоналу, менеджерів з розвитку реклами, менеджерів-представників спорту тощо.

Основними функціями спортивних менеджерів є: підготовка і проведення різних заходів фізкультурно-спортивної діяльності: першостей і чемпіонатів міста, області, світу, Європи; управління власними бізнес-проектами в сфері фізичної культури і спорту: професійними турнірами, спортивними святами, фестивалями тощо.; представлення інтересів спортсмена в процесі підготовки і підписання професійних і рекламних контрактів.

Структура управління шаховим спортом представлена на рис. 1.

Спортивна федерація це громадська організація, яка створена на основі членства, цілями якої є розвиток одного або кількох видів спорту на території України, їх пропаганда, організація, проведення спортивних заходів і підготовка спортсменів — членів спортивних збірних команд України.

Спортивна федерація здійснює такі види діяльності [9]:

— бере участь в розробці і реалізації цільових, комплексних і навчальних програм розвитку шахів в Дніпропетровській області;

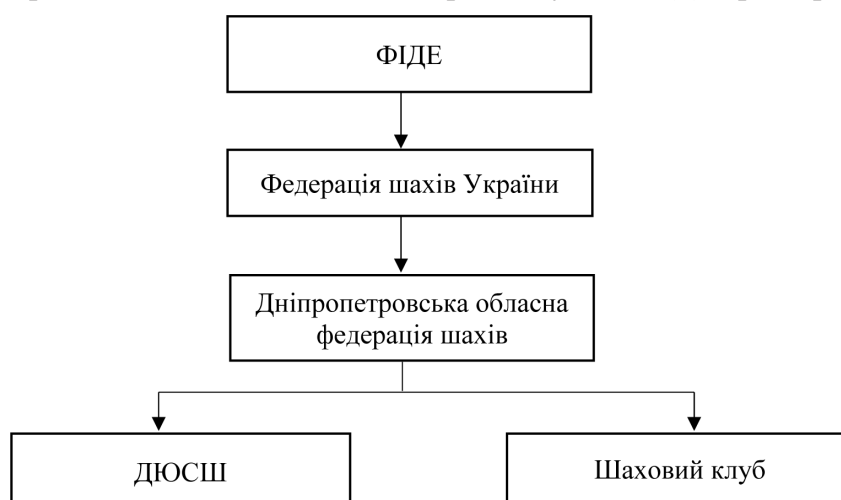

Рис. 1. Структура управління шаховим спортом (розроблено автором)

— формує і фінансує склади збірних команд спортсменів і тренерів, а також інших фахівців, що залучаються для підготовки і участі збірних команд в змаганнях, організовує їх підготовку і участь у всеукраїнських і міжнародних змаганнях;

— проводить в установленому порядку офіційні обласні всеукраїнські і міжнародні спортивні заходи, а також заходи з підготовки спортивних збірних команд Дніпропетровської області;

— вносить пропозиції в державні та громадські організації з різних питань суспільного життя, в тому числі з питань розвитку шахового спорту;

— здійснює в межах своєї компетенції спортивні міжнародні зв'язки і представляє інтереси української спортивної громадськості з шахів;

— організовує виготовлення спортивного та нагородної атрибутики та іншої продукції з символікою шахової федерації;

— висуває своїх представників до керівних та інших органів спортивних організацій і установ, в тому числі і міжнародні;

— організовує та проводить заходи щодо підвищення кваліфікації фахівців з шахового виду спорту;

— здійснює PR-діяльність через засоби масової інформації для популяризації шахів і виконання спонсорських контрактів;

— організовує видання методичних, спортивно-інформаційних та інших друкованих матеріалів з питань шахів;

— здійснює відповідно до статутних цілей видавничу, рекламну, інформаційну діяльність;

— забезпечує дотримання членами федерації, спортсменами, тренерами, судьями та іншими фахівцями спортивної етики та вживає заходів щодо запобігання застосування спортсменами, тренерами та іншими фахівцями заборонених засобів і препаратів в спорті.

Федерація має право проводити чемпіонати, першості, розіграші кубків та інші офіційні спортивні змагання на території області, заходи з підготовки до участі в міжнародних спортивних змаганнях, передбачені єдиним календарним планом спортивних заходів піс-

ля акредитації державним органом виконавчої влади в галузі фізичної культури і спорту. Основні і додаткові фінансові кошти федерації формуються з наступних джерел: надходжень від вступних та членських внесків, добровільних внесків і пожертвувань, надходжень від проведених лекцій, виставок, лотерей, аукціонів, курсів підвищення кваліфікації і професійної перепідготовки, дохід від проведених спортивних заходів, в тому числі від продажу прав телетрансляцій, рекламних місць, здачі в оренду торгових точок під час проведення заходів, доходів від підприємницької діяльності, в тому числі продажу спортивної атрибутики, екіпіровки, інвентарю, платних секцій і надання послуг.

Всі фізкультурно-спортивні організації є керованими об'єктами, мають зовнішню і внутрішню структуру, цілі і завдання, теоретичну і нормативно-правову базу.

Наприклад, діяльність спортивних федерацій націлена на управління трьох основних функцій: оздоровчої, освітньої та виховної. Освітня функція передбачає впровадження технології і методології менеджменту. Спортивні федерації беруть участь в організації роботи з розвитку фізичної культури і спорту серед різних груп населення, створюють умови для охорони і зміцнення здоров'я спортсменів, забезпечують спортсменам і тренерам необхідні умови для тренувань, а також іншим чином сприяють цим особам в досягненні високих спортивних результатів.

Спортивні федерації розрізняють за масштабом їх діяльності: місцеві спортивні федерації, що діють в рамках району, місту, регіональні спортивні федерації, які мають розвивати окремий вид спорту на території суб'єкта України (області), спортивні федерації, відповідальні за розвиток виду спорту на території України.

Спортивні клуби є юридичними особами, які здійснюють тренувальну, змагальну і виховну діяльність. Їм можуть допомагати державні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування з метою будівництва, реконструкції, ремонту спортивних споруд та інших об'єктів спорту; передачі в безоплатне користування або довгострокову оренду на пільгових умовах приміщень, будівель, споруд, які є власністю держави; забезпечення спортивним інвентарем та обладнанням; надання іншої підтримки в по-

рядку і у випадках, які встановлені нормативно-правовими актами державних органів виконавчої влади, нормативно-правовими актами органів державної влади суб'єктів України або муніципальними правовими актами.

На території України шахи стали активно розвиватися на початку XX століття. З 1924 року українські шахові організації почали підпорядковуватися Всесоюзному комітету в справах фізкультури і спорту. У 1947 році шахові співтовариства України у складі федерації шахів СРСР увійшли до складу міжнародної федерації шахів (ФІДЕ). Після цього рівень організації шахів в СРСР значно зріс, що призвело до значної популяризації шахів: близько 800 тис. осіб грало в шахи. У 1992 році в Україні, як самостійній державі була заснована Федерація шахів України (ФШУ), якій підпорядковуються всі обласні федерації шахів, яким у свою чергу підпорядковуються всі шахові ДЮСШ області.

Лідерами українських шахів традиційно є Львівська, Харківська та Дніпропетровська області. Зокрема Василь Іванчук, що є багаторазовим чемпіоном світу зі швидких шахів та блискавичної гри та Марія Музичук — чемпіонка світу серед жінок (2015 р.) — представники львівської шахової школи, а Ганна Ушеніна з Харкова стала чемпіонкою світу серед жінок у 2012 р. Проте, на жаль, не всі області України мають високий рівень розвитку шахів. Так, Рівненська, Волинська, Житомирська та Кіровоградська практично не мають шахової інфраструктури, тим паче видатних шахістів. Щодо нашої Дніпропетровської області, то в місті Дніпро функціонують три шахові ДЮСШ та міський шаховий клуб, а також багато філіалів ДЮСШ у середніх школах міста. Для оцінки системи менеджменту Дніпропетровської обласної федерації шахів були опитані провідні тренери та функціонери шахових ДЮСШ м. Дніпра в кількості 10 осіб. Вони визначили 6 груп факторів, що на їх думку впливають на якість системи менеджменту: фінансування, професіоналізм тренерів, організація спортивного менеджменту, мотивація спортсменів, пошук спонсорів для розвитку шахів в Україні та популяризацію шахів (рис. 2).

Діаграма Ісікави є одним з основних інструментів, які використовуються для оцінки, контролю та удосконалення якості виробни-

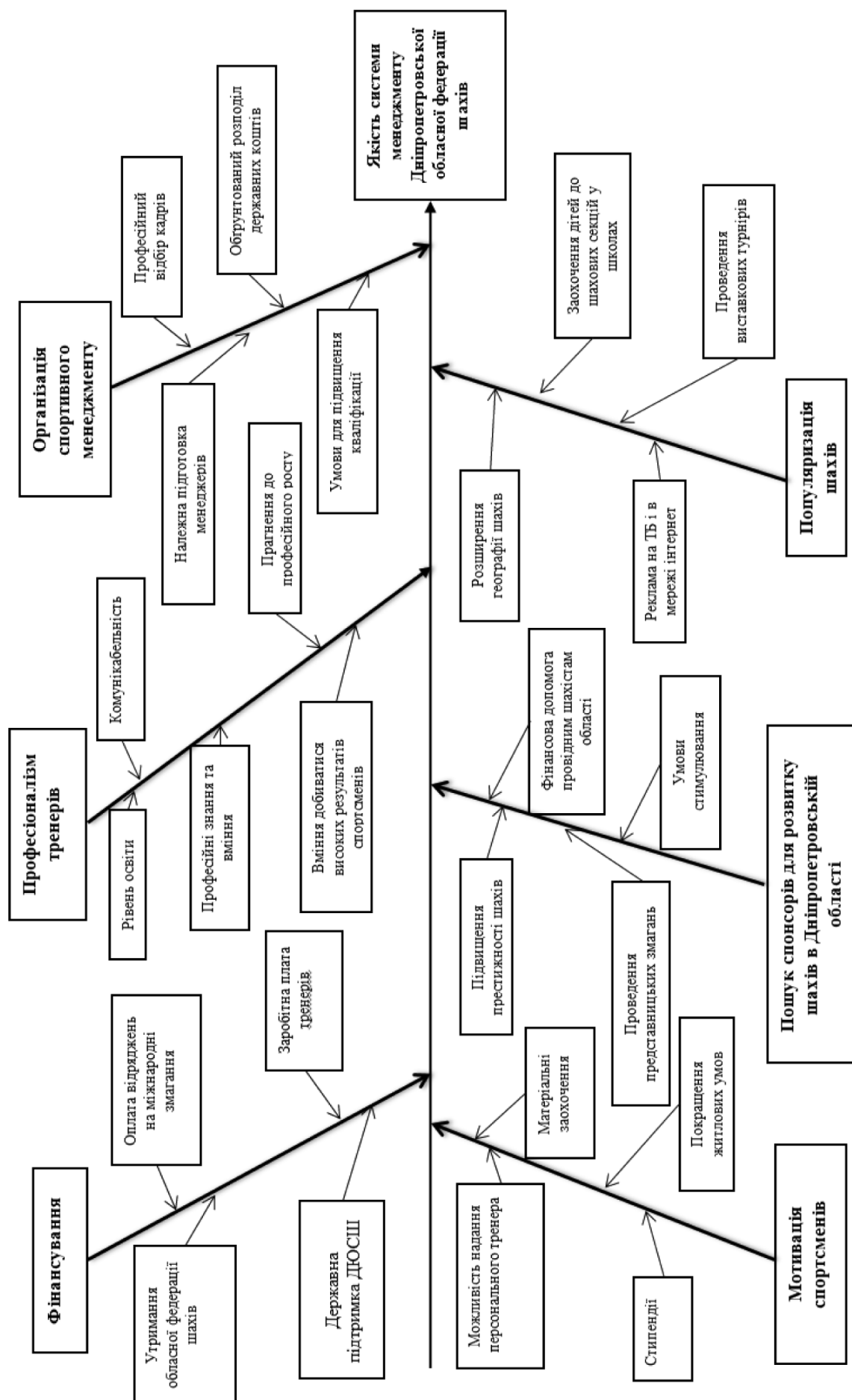

Рис. 2. Діаграма Ісікави для оцінювання якості менеджменту Дніпропетровської обласної федерації шахів (розроблено автором)

чих та управлінських процесів. Діаграма являє собою графік, на основі якого стає можливим дослідити та визначити основні причинно-наслідкові зв'язки факторів і наслідків проблемної ситуації, а також попередити виникнення небажаних причин. Діаграма Ісікави вважається засобом візуалізації і організації знань, що спрощують розуміння і діагностику проблем і процесів [10].

При визначенні ефективності управління шаховим спортом в Дніпропетровській області експерти дійшли висновку, що найбільш проблемними групами факторів є фінансування, що складається із оплати відряджень на міжнародні змагання, заробітної плати тренерів та утримання федерації шахів, а також організація спортивного менеджменту, де відсутня належна підготовка менеджерів та умови для підвищення кваліфікації. Вирішити проблему фінансування пропонується частково за рахунок пошуку спонсорів для розвитку шахів в області.

Спонсорські кошти можуть сприяти підвищенню престижності шахів в області, фінансовій допомозі провідним шахістам області, проведенню представницьких змагань, та покращенню умов стимулювання. Також, за думкою експертів необхідно більше уваги приділити популяризації шахів у Дніпропетровській області. Зробити це можливо за рахунок розширення географії шахів, захоплення дітей до шахових секцій у школах, реклами на ТБ і в мережі інтернет, а також проведення виставкових турнірів. Не менш важливою є і мотивація спортсменів, які необхідно здійснювати шляхом надання персонального тренера найбільш обдарованим дітям, матеріальними заохоченнями, покращенням житлових умов спортсменів та виплатою стипендій.

На високому рівні, на думку експертів, знаходиться професіоналізм тренерів, який забезпечується їх рівнем освіти, комунікабельністю, професійними знаннями та вміннями, прагненням до професійного росту та вмінням добиватися високих результатів спортсменів.

Останні роки трохи збільшилось фінансування масового спорту в галузі шахів, проте лівова частина фінансового забезпечення маленьких шахістів припадає на батьків. Не краща ситуація склалася і зі спортом вищих досягнень: навіть провідним шахістам

Дніпропетровської області не забезпечують необхідні умови для професійного розвитку та представлення нашої області на всеукраїнському та міжнародному рівнях. Це призводить до того, що чимало талановитих шахістів області змушені закінчувати свою шахову кар'єру або змінювати федерацію та переїжджати закордон.

Для дослідження сильних та слабких сторін Дніпропетровської обласної федерації шахів, її можливостей та загроз було проведено SWOT-аналіз, результати якого наведені у рис. 3.

Сильними сторонами організації є: державна підтримка, гнучка організаційна структура, наявність технологій, що дозволяють знизити собівартість послуг, лідерство області за кадровим та фінансовим забезпеченням, велика кількість висококваліфікованих шахістів та любителів шахів на території області та добре налагоджена взаємодія всередині організації. До слабких сторін можна віднести те, що менеджери організації не в змозі переконати державні органи влади у необхідності виділення більшої кількості державних коштів на розвиток шахового спорту. Аналіз координаційної роботи в організації показав, що відсутній належний рівень координації федерацією роботи потенційних учасників шахового спорту, молоді середніх загальноосвітніх шкіл. В організації ведеться погана організаційна робота, відсутня чітка програма розвитку шахового спорту в області. Використання ІТ-технологій федерацією не відповідає сучасним вимогам. Дніпропетровська обласна федерація шахів не займається проектами шахових онлайн шкіл, розвитком власного бренду, та не проводить на території області достатню кількість всеукраїнських та міжнародних змагань.

Дніпропетровська обласна федерація шахів має значні можливості по впровадженню нових підходів управління задля покращення якості системи менеджменту. У зв'язку з економічною та політичною нестабільністю в країні є досить значний ризик зменшення кількості ДЮСШ та шахових клубів, що може суттєво вплинути на доступність занять шаховим спортом в Дніпропетровській області.

Таким чином, якість системи менеджменту Дніпропетровської обласної федерації шахів знаходиться на досить посередньому рівні, проте існують чіткі шляхи до покращення ситуації.

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
1. Державна підтримка 2. Гнучка організаційна структура 3. Наявність технологій, що дозволяють знизити собівартість послуг 4. Лідерство області за кадровим та фінансовим забезпеченням 5. Велика кількість висококваліфікованих шахістів та любителів шахів на території області 6. Добре налагоджена взаємодія всередині організації	1. Недостатність фінансування 2. Низька якість системи менеджменту 3. Відсутність проведення достатньої кількості всеукраїнських шахових змагань 4. Відсутність проведення на території області міжнародних шахових змагань 5. Відсутність власного бренду 6. Невідповідність використання ІТ-технологій сучасним вимогам
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
1. Впровадження нових підходів управління 2. Впровадження програми «шахи у школі» 3. Заснування шахових онлайн шкіл 4. Використання ІТ технологій для підвищення якості роботи організації та популяризації федерації в області	1. Погіршення політичного та економічного стану країни 2. Зменшення кількості ДЮСШ та шахових клубів внаслідок їх закриття або об'єднання 3. Посилення правового регулювання 4. Значне зростання витрат і вартості при наданні послуг

Рис. 3. SWOT-аналіз Дніпропетровської обласної федерації шахів (розроблено автором)

Висновки. Було проведено дослідження діяльності Дніпропетровської обласної федерації шахів за допомогою експертного та SWOT-аналізів. Побудовано діаграму Ісікава та визначено 6 груп факторів, що на думку експертів впливають на якість системи менеджменту: фінансування, професіоналізм тренерів, організація спортивного менеджменту, мотивація спортсменів, пошук спонсорів для розвитку шахів в Україні та популяризацію шахів. За результатами проведення SWOT-аналізу було встановлено сильні та слабкі сторони федерації, її можливості та загрози. Встановлено факт недосконалості функцій управління у Дніпропетровській обласній федерації шахів. Аналіз координаційної роботи в організації показав, що відсутній належний рівень координації федерацією роботи потенційних учасників шахового спорту, молоді середніх загальноосвітніх шкіл. В організації ведеться погана організаційна робота, відсутня чітка програма розвитку шахового спорту в області. Використання ІТ-технологій федерацією не відповідає сучасним вимогам. Дніпропетровська обласна федерація шахів не займається проектами шахових онлайн шкіл, розвитком власного бренду, та не проводить

на території області достатню кількість всеукраїнських та міжнародних змагань.

Список літератури

1. Починкин А. В. Професійний комерційний спорт: історія і сучасність . Харків: ЦНЛ, 2005. 548 с.
2. Білогур В. Є. Філософія спорту: теоретико-методологічний контекст. Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2014. 264 с.
3. Державна служба статистики в Україні. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 11.05.2022).
4. Матвеев Л. П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. Київ : Олимпийская литература, 1999. 317 с.
5. Кубийович В. Енциклопедія українознавства: Словникова частина. Київ : Глобус, 2003. URL: <http://litopys.org.ua/encycl/euii.htm> (дата звернення: 11.05.2022).
6. Foley J. Ten Reasons why Chess is a Sport 2015. URL: <https://londonchessconference.com/a-question-of-sport> (дата звернення: 11.05.2022).
7. Мудрик В. И. Анализ проблемной ситуации развития культуры управления физкультурно-спортивной деятельности. Слобо-

жанський науково-спортивний вісник. Харків: ХДАФК, 2003. С. 149–151.

8. Гацуля О. Розвиток галузевого управління у сфері фізичної культури та спорту: концептуальні засади Державне управління та місцеве самоврядування 2015. С. 175–185.

9. Куделко В. Э. Функционально-структурный анализ управления физической культурой и спортом в системе регионального звена. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2004. № 3. С. 79–85.

10. Діаграма Ісікави. URL: <https://clcl.to/rDX3Vw> (дата звернення: 11.05.2022).

References

1. Pochinkin, A.V. (2005). *Profesiyni komertsiyni sport: istoriia i suchasnist* [Professional commercial sport: history and modernity]. Kharkiv, CNL Publ. 548 p.

2. Belogur, V. E. (2014). *Filosofii sportu: teoretyko-metodolohichni kontekst* [Philosophy of sport: theoretical and methodological context]. Dnepropetrovsk, Accent Publ. 264 p.

3. *Derzhavna sluzhba statystyky v Ukraini* [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Accessed 11 May 2022).

4. Matveev, L. P. (1999). *Osnovy obshchei teoryi sporta i systemy podgotovky sportsmenov* [Fundamentals of general sports theory and training systems for athletes]. Kyiv, Olimpiyskaya literatura Publ. 317 p.

5. Kubyovych, V. (2003). *Entsyklopediia ukraïnoznavstva: slovnykova chastyna* [Encyclopedia of Ukrainian Studies: Dictionary part]. Kyiv,

Hlobus Publ. Available at: <http://litopys.org.ua/encycl/euii.htm>. (Accessed 11 May 2022).

6. Foley, J. (2015). Ten Reasons why Chess is a Sport. Available at: <https://londonchessconference.com/a-question-of-sport>. (Accessed 11 May 2022).

7. Mudrik, V. I. (2003). *Analiz problemnoi sytuatsiyi razvytyia kultury upravleniya fizychno-sportyvnoi deiatelnosti* [Analysis of the problem situation of development of culture of management of physical culture and sports activity]. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk* [Slobozhansky scientific and sports bulletin]. Kharkiv, KhDAFK Publ., pp. 149–151.

8. Gatsulya, O. (2015). *Rozvytok haluzevoho upravlinnia u sferi fizychnoi kultury ta sportu: kontseptualni zasady. Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia* [Development of sectoral management in the field of physical culture and sports: conceptual principles Public administration and local government], pp. 175–185. Available at: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01\(24\)/20.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01(24)/20.pdf). (Accessed 11 May 2022).

9. Kudelko, V. E. (2004). *Funktsionalno-strukturnyi analiz upravleniya fizicheskoi kulturoi i sportom v systeme rehionalnogo zvena* [Functional and structural analysis of physical culture and sports management in the system of the regional link]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* [Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports], no. 3. Kharkiv, KhDADM (KhKhPI) Publ., pp. 79–85.

10. Diahrama Isikavy [Ishikawa Diagram]. Available at: <https://clcl.to/rDX3Vw>. (Accessed 11 May 2022).

Objective. The objective of the present article is to study the definition of chess as a special kind of sport, research on the development of chess sport in Ukraine and the world, analysis of the management organization of chess sport in Ukraine, evaluation of the management quality of the Dnipropetrovsk Regional Chess Federation for the development of chess sport.

Methods. In the course of the research a set of scientific methods was used: methods of scientific generalization, comparison, method of expert evaluations; graphic and tabular techniques. used information and analytical products.

Results. Theoretical aspects of the essence of the concept of sports management, the specifics of chess as a sport, it is argued that chess is a specific type, which is carried out in the form of intellectual martial arts and belongs to the fifth group of sports: abstract games. The system of chess training should consist of physical, technical, tactical, psychological, informational, and intellectual training. The development of chess is closely linked to the development of IT technologies, which makes learning chess more convenient and more effective. A personal computer with installed chess information retrieval systems, programs, electronic databases and Internet resources has the functions of an artificial assistant coach. After studying the essence of the concept of sports management, it was found that it is both a field of human knowledge, and the field of management decision-making, and the category of people united in an economically competitive system for

managing a sports organization. Sports management in the context of globalization is aimed at team sports work, requires athletes to coordinate actions and cooperation and is implemented depending on the differential problems of sport.

Key words: *sports management, chess sports, development management, expert evaluation, quality of management.*

Надійшла до редакції 19.05.2022